Hayat Tarih Mecmuası, yıl: 5/sayı: 11, 1 Aralık 1969
s. 44-46. O. 1053
17 MAYIS 2001

Âşık Çelebî ve Bir İngiliz Müsteşrikı

Yazı ve Fotoğraflar: Edibe Dolu

«ÂŞIK Çelebî» isimli büyük bir eser hazırlamakta olan Glyn M. Meredith - Owens adındaki İngiliz müsteşrikı, geçen yaz Istanbul'a geldi. Daha önce 1963'te yayınladığı «Turkish Miniature - Türk Minyatürleri» ve 1965'teki «Persian Illustrated Manuscripts - Resimli İran Elyazmaları» adlı kitaplarını gördüğüm Meredith - Owens, yurdumuza geldiği zaman günlerinin büyük bir kısmını kütüphanelerde ve Âşık Çelebî ile ilgili yerleri ziyaretle geçirmişti. Bu yüzden konuşma imkânını bulamamıştım.

Kısa bir süre sonra Londra'ya yaptığım bir seyahatte, ünlü ve Türk dostu müsteşrikı, bürosunda ziyaret ettim. Meredith - Owens, British Museum'da, «Department of Oriental Manuscripts and Prited Books - Doğu Yazma ve Basma Kitaplar Bölümü» nde müdür muavinidir. Konuşmamıza Türkiye'ye yaptığı ziyaret ve yurdumuza ait hâtıralarıyle başladık.

— Türkiye'ye ait hâtıralarım mı? dedi, bunların pek çoğu Âşık Çelebî ile ilgilidir. Onun hayatı boyunca gittiği veya çeşitli sebeplerle alâka kurduğu yerleri ziyaret ettim. Meselâ, Çelebî'nin hâkim olarak göreve başladığı Silivri'ye gittim. Yoğurt yedim. Yine Çelebî'nin, Emîr Sultan ile bir akrabalığı olduğu belirtilmektedir. Bursa'ya gittim ve Emîr Sultan camiini ziyaret ettim, diye ekledi.

Başlangıçta İngilizce konuşuyorduk. Fakat o, zaman zaman Türkçe kelimeler kullanıyordu. Ben bu konuya temas edecektim ki, Meredith - Owens sözlerine devam etti:

— Şimdiye kadar birçok ülkeleri gezdim. Fransa, Almanya, İsviçre, İtalya, Danimarka, İsveç, Finlandiya, Rusya, Polonya, Belçika, İran, Irak, Suriye ve Lübnan. 1967'de de «Milletlerarası Müsteşrikler Kongresi» ne katılmak için Kanada ve Amerika'ya gittim. Maalesef uzun süreli tetkik gezilerine çıkamadığım için bunlar hep kısa ziyaretler oldu. Son defa Türkiye'ye gelişimde de ancak altı hafta kalabildim. Bu, 18 yıl sonra yurdunuza yaptığım ikinci ziyaretti. İlk defa 1951'de Istanbul'da toplanan Müsteşrikler Kongresi için gelmiştim.

Mededith - Owens 1921 yılında doğmuş. Harp yıllarında, 1942 - 43'de Kraliyet Deniz Kuvvetleri'nde teğmen olarak görev almış. 1948'de Cambridge Üniversitesi'nde, Christ Koleji'nde, Arapça ve Farsça bölümünü bitirmiş. 1948 - 49 yıllarında Tahran Üniversitesi'nde okumuş. Farsça için Syed Mahmud Armağanını almış. 1952'de üniversite mezunu anlamına gelen «master» unvanını almış. Bir ara Meredith - Owens ilk defa British Museum'da halen çalışmakta olduğu bölüme tâyin edilmiş. 1950 - 53 yıllarında Cambridge Üniversitesi'nde Farsça asistanlığı yapmıştır. 1953'te tekrar British Museum'a dönen İngiliz müsteşrikı, 1965'te burada müdür muavinliğine yükselmiştir.

Kısa biyografisini söylerken, eğitimini daha çok Farsça üzerine yaptığı halde, Türkçe'yi nerede ve nasıl öğrendiğini anlayamamıştım. Bu konuda da:

— İran'da öğrenci iken, Azerbaycan'ın büyük bir kısmını gezmiştim. O vakitler hiç Türkçe bilmediğim halde, halkın konuştuğu dilin tesirinde kalmıştım. Bundan yirmi yıl evvel Doğu Elyazmaları ve Basma Kitaplar Bölümü'nde vazife aldığım vakit Türkçe ve Farsça kitaplara bakıyordum. Görevimi yapabilmem için iki dili de bilmem gerekiyordu. Bu yüzden Türkçe öğrenmeye başladım. İş saatlerime uymadığı için belirli kurslara gidemiyordum. Bu yüzden Rossi'nin İtalyanca izahlı kitabından kendi kendime çalıştım. Birkaç yıl sonra Londra Üniversitesi'ne bağlı «School of Oriental and African Studies — Doğu ve Afrika Bilimleri Fakültesi» nde, Prof. Fahir İz ile birlikte bazı Osmanlı eserlerini okudum. Bunun dışında tamamen kendi kendime çalıştım.

Konuşurken, bizim edebî dil veya kitap dili dediğimiz biraz ağdalı bir lisan kullanyordu. Ağır, fakat gramer hatası yapmadan konuşuyordu. British Museum'daki görevi dolayısıyle eski ve yeni Türkçe'yi ve lehçelerini öğrenmek mecburiyetinde kaldığını belirtti. Bir ara özel müsaade ile girilen kütüphaneye geçtik. Burada çeşitli Türkçe lehçe ve ağızlarında yazılmış kitaplar vardı. Meredith - Owens:

— Bu kitaplar, Uygur, Azerî, Türkmen, Özbek, Kazak, Altay, Yakut, Karakalpak, Başkır, Kırgız ve Tatar lehçelerinde yazılmışlardır. Bizde halen Sovyet Rusya sınırları içinde kalmış Türkler'in lehçelerinde yazılmış bazı kitaplar var ki, benim, bunlar hakkında bazı bilgiler tedarik etmem gerekmektedir.

Türkçe ve onun lehçelerine bu kadar vâkıf olduğu halde, herhangi bir yerde öğretim üyeliği almamış olan Meredith - Owens tam anlamı ile bir ilim adamı. Bu yüzden kendisine Batı'da, Türkoloji alanında bir ilerleme olup olmadığını sordum.

— Hernekadar İngiltere'de birçok üniversitenin ders programına Türkçe öğrenimi ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra eklendiyse de, bizim durumumuz ile Amerika'daki çalışmaları kıyaslayamayız. Amerika'dakiler nisbeten yenidir. İngiltere'de Türkçe, 1939'dan evvel yalnız Londra Üniversitesi'nde, «School of Oriental and African Studies» bölümünde okutuluyordu. Bugün ise Oxford, Cambridge, Manchester, Edinburgh ve Durham Üniversiteleri'nde programa alınmıştır. İngiliz bilim adamları daha çok Osmanlı tarihine

İngiliz müsteşrikı Meredith Owens.

Owens, G.M. Meredith M&R TERR

Mercier, 1840-1907) He was a graduate of the École polytechnique, and, as president of the Compagnie française des pétroles, became instrumental in the development of the French petroleum industry. He was also a member of the Conseil de l'ordre de la Légion d'honneur, and a founder of the Redressement français. His writings include *La Production et le travail* (1927), *Résurrection française* (1937), *La France devant son destin* (1939). He died on 11 July 1955. *L'Afrique française*, septembre-octobre 1955, p. 114

Mercier, Gustave Louis Stanislas, born on 31 October 1874 at Constantine, Algeria, (a son of Ernest Mercier, 1840-1907), he was educated at the Lycée de Constantine, but learned Arabic from his father well enough to finish first in the competition for military interpreters. He became an officer in Tunisia, and was later assigned to Aurès, Algeria, where he also learned Berber. After finishing his legal study, he resigned from the military in 1896 and became active in public affairs, while concurrently practising law in Alger. His writings include *Le Chaouia de l'Aurès* (1896), *Corpus des inscriptions arabes et turques de l'Algérie* (1902), *Le Centenaire de l'Algérie* (1931), *Le Dynamisme ascensionnel* (1949). He died in Algiers on 17 April 1953. *Hommes et destins*, vol. 7, pp. 344-346; *Index Islamicus* (2); Peyronnet, 677

Mercier, Henry, born 8 December 1903 at Tunis, he began his military career in Morocco with the 1er Chasseurs d'Afrique and became a military interpreter. In 1923, he was an *interprète stagiaire* with the Service de renseignement at the Résidence générale. In 1925, he was assigned to the Bureau des Affaires indigènes at a variety of stations in Morocco. He later wrote the script for the movie *Le Maroc d'aujourd'hui*. After the war, he taught Arabic at the Institut des hautes études. His success brought him finally to Paris, where he taught Islamic institutions at the Ecole nationale d'administration. In 1960, with the rank of commandant, he left Morocco for good and retired to Magagnosc near Nice, where he died on 17 March 1982. His writings include *Méthode moderne d'arabe parlé marocain* (1942-51), *Dictionnaire français-arabe* (1945), *Grammaire arabe* (1945), *L'arabe par l'image* (1946), *La politesse arabe au Maroc* (1957), as well as French selections from the Koran in 1956. *Hommes et destins*, vol. 7, p. 347

Mercier, Louis Charles Émile, born 13 November 1879 at Constantine, Algeria, and a graduate of the École des Lettres d'Alger, he entered the Corps des officiers interprètes de l'armée d'Afrique and served in Sud-oranais, Taghit and Colomb-Béchar, where he made the acquaintance of Colonel Lyautey and Father de Foucauld. With the exception of one year, which he spent in Algeria, he was a high official in Morocco from 1905 until the outbreak of the first World War. From 1917 to 1921 he represented French interests in Greater Syria, much to the annoyance of the British. Thereafter, he held diplomatic posts at home, in Morocco, Guatemala, and Albania. Apart from his administrative and diplomatic abilities, he was an accomplished Arabist. In 1929, he was elected to the Académie des sciences d'Outre-Mer. His writings include *La Parure des chevaliers et l'ensigne des preux* (1922), *La Chasse et les sports chez les Arabes* (1927), *L'Ornament des âmes et la devise des habitants d'el Andalus* (1939); he was a joint author, with Maurice Gaudefroy-Demombynes, of *Manuel d'arabe marocain* (1917). He died in 1945. *Hommes et destins*, vol. 7, pp. 347-348

Mercier, Marcel, born in 1899, he received a doctorate in 1922 from the Université d'Alger for *La civilisation urbaine au Mzab*. His other writings include *Étude sur le waqf abadhite et ses applications au Mzab* (1927). His trace is lost after an article in 1960. ZKO

Mercier, Maurice, born in the 1870s at Constantine, Algeria, (a son of Ernest Mercier, 1840-1907). He obtained a diploma in Arabic and collaborated with his brother Ernest (1878-1955) at the Compagnie française des pétroles as general secretary. He was elected to the Académie des sciences coloniales in 1948. Note about the author

Mercken, Henri Paul Florent, born 28 June 1934 at Louvain, Belgium, he graduated at Louvain, where he also received a doctorate in philosophy in 1959. About 1970 he was for several years a professor of philosophy at Florida State University, Tallahassee. His writings include *Aristoteles over de menselijke volkomenheid* (1963), and *The Greek commentaries on the Nicomachean ethics of Aristotle* (1973). DrAS, 1969 P, 1974 F

Meredith-Owens, Glyn Munro, born in 1921, in Amlwch, on the Isle of Anglesey. He was proud of being Welsh, with a Scottish admixture. During the second World War he served in the Royal Navy, and was a "shipmate" of the late Peter Swann, sometime Director of the Royal Ontario Museum, Toronto. He was an assistant lecturer in Oriental Studies (Persian and Turkish) at Cambridge 1950-1953, and then became curator at the British Museum. He went in 1968 to the Department of Islamic Studies, the University of Toronto, as a professor of Turkish and remained there until his retirement in 1986, when he quietly retreated to Switzerland, where he died in Basel in 1997, after a long illness. He was a highly erudite, eccentric scholar of the old-school, Oxbridge-style, a nice man. His writings

WOLFGANG BEHN, CONCISE BIOGRAPHICAL COMPANION TO INDEX ISLAMICUS: *AN INTERNATIONAL WHO'S WHO IN ISLAMIC STUDIES FROM ITS BEGINNINGS DOWN TO THE TWENTIETH CENTURY : BIO-BIBLIOGRAPHICAL SUPPLEMENT TO INDEX ISLAMICUS, 1665-1980,* **VOL. II(H-M), LEIDEN 2006.**

18 MAY 2006